

Dalende retssikkerhed i Danmark

Af Jytte Lindgård, Birgitte Vestberg og Philip Maschke

Den Danske Helsinki-Komité har et skarpt øje rettet mod den dalende retssikkerhed for de enkelte borgere. Det var emnet for advokat Jytte Lindgårds og fhv. statsadvokat Birgitte Vestbergs indlæg ved Folkemødet fredag den 18. juni på Levende Havs kutter Anton i Allinge på Bornholm.

Det er primært strafferetsplejen, vi her beskæftiger os med, men der er også store problemer i den civile retspleje på grund af overbelastning af domstolene, der giver de mange civile sager, men også indenfor det familieretlige område, hvor vi har Familieretshusene, som også er så belastende, for en almindelig samværssag kan der gå måneder, førend man kan få et møde, og derefter kan der gå meget lang tid, før der kommer afgørelse, for så igen at skulle vente på, at sagen kommer for familieretten, som er et led i de almindelige domstole.

Folkemødet 2021 Anton i Allinge Havn

I Helsinki-Komiteen ønsker vi at se hele retskæden som en helhed, lige fra sagen starter til afsoning er afsluttet, hele straffesagskæden. Det er ikke et nyt emne for Den Danske Helsinki-Komite at sætte op. Det har vi gjort gennem tiderne, men også de senere år har mange andre organisationer taget spørgsmålet op og forsøgt at råbe politikerne op.

Institut for Menneskerettigheder har påpeget det hele tiden, også nyligt i en rapport, og også senest i deres årsberetning.

Sagspukler

Allerede i efteråret 2019 havde 47.000 sager ventet i mere end 180 dage på, at en anklager havde tid til at behandle sagen. En tilsvarende opgørelse fra efteråret 2020 viste, at denne bunke var vokset til over 70.000 sager. Friske tal for foråret 2021 viser, at det gennemsnitlige tidsforbrug fra anmeldelse til dom er 378 dage, en stigning fra 280 dage i 2016.

Eksempler på tempoet i retfærdighedens kværn er hentet fra avisen: Et hærværk begået i efteråret 2016 blev pådømt i foråret 2021. En racistisk udtalelse i efteråret 2017 blev pådømt i foråret 2021.

Enhver kan sige sig selv, hvor vanskeligt det er både for den krænkede, for vidner og for den tiltalte at have en sag hængende over hovedet. Før straffesagen er endeligt afsluttet, skal en dømt afsone en evt. frihedsstraf. Også her er der lange ventetider. Et retssystem i krise kan vi kalde det!

Straffeloven giver mulighed for at nedsætte den fortjente straf, hvis sagen ikke er afgjort inden rimelig tid. Dette har dog mødt uberettiget politisk modstand.

Vi vil understrege, at der ikke er tale om en kritik af politi, domstole, kriminalforsorg, men derimod en konstatering af de manglende ressourcer. Det er en kritik af politikerne, uafhængig af, hvilken

blok, de måtte tilhøre, og hvilken farve de måtte have, for det har været kendt under den tidligere regering såvel som den nuværende regering. Så der er ikke noget at lade hinanden høre.

Politianmeldelse

Det kan holde hårdt at få et møde for at anmelde en sag, men det lykkes som regel. Men når det så er sket, så kan der gå måneder eller mere, førend politiet tager sig af sagen.

Et eksempel, som er helt nyt, er en mindre sag med trusler af en sådan art, at en ung mand uberettiget har overført penge til nogle andre unge, som truede ham. De vidste, at han havde fået en mindre arv, og derfor truede de ham, og han overførte pengene.

Først, da han ikke havde flere penge, drøftede han det med sin mor, og så fik de det anmeldt til politiet, og undertegnede deltog i afhøringen. Det var i august 2020. I slutningen af april 2021 kom der på ny en meddelelse fra politiet efter mange rykkere fra advokat om, at ”Sagen med journal nr. xxx afventer stadigvæk at blive fordelt til ledig sagsbehandler/efterforsker”.

Det er urimeligt, at forurettede skal vente mere end 8 måneder. De personer, som har gjort det, går fortsat fri, og ikke mindst vidnerne kan intet huske, da de måske slet ikke er klar over, at der har været en konflikt. Det er moraliserende for et retssystem, at en forurettet ikke kan få sin sag behandlet, og det er ikke kun en enlig svale.

Folketinget vedtog den såkaldte VVV-ordning, således at voldtægts- og våbensager skal have forrang. Men det er problematisk at give visse sager forrang, fordi det med det samme vil bevirke, at andre sager skubbes tilbage, når der ikke samtidig tilføres ressourcer.

Ofte er det således, at når man rykker hos politiet for at høre, hvordan efterforskningen går, så meddeler politiet, at nu har man endelig afsluttet efterforskningen, og nu ligger den hos anklagemyndigheden - og der kan sagen jo selvfølgelig også komme til at ligge længe.

Anklagemyndigheden

Det synes som om, at hvis ikke anklagemyndigheden tager tid til at afsætte ressourcer til at gå i retten, så venter man med tiltalerejsningen til man kan se, at der er mulighed for, at man inden 37 dage vil kunne give møde i retten for nominelt at overholde denne frist.

Det er ikke for at klandre anklagemyndigheden, men for at understrege den ressourcemangel, der også er hos anklagemyndigheden.

Berammelsen

Næste skridt er så berammelsen, altså at få tid i retten. Det er chokerende, at man i mindre straffesager nu berammer med mere end 1 års varsel. Allerede i efteråret 2020 var der en lang række sager, der først blev berammet til foråret 2022. Det er fuldstændig urimeligt, og det samme som under politiefterforskningen gør sig gældende her: hvilket vidne kan huske noget? Og den forurettede, der venter endnu længere, først på politiet og derefter på at sagen kommer for retten.

Advokat Jytte Lindgård har ordet

Men også for de tiltalte selv er det ganske urimeligt at skulle gå og vente! Det er også et ressource-spild for samfundet. Ofte vil det være således, at den – ofte unge mand – ikke tør binde an med

Den Danske Helsinki-Komité for Menneskerettigheder **Nyhedsbrev nr. 2/2021**

uddannelse eller læreplads eller et rimeligt job, fordi vedkommende så skal meddele, at nu skal jeg måske i fængsel og kan ikke udfylde mit job i et rum stykke tid. Det er fuldstændig stagnerende, også for en resocialisering.

Kriminalforsorgen

Når sagen har været for retten og tiltalte er blevet dømt og har fået en straf, så skal den afsones. Og her kommer vi til de overfyldte fængsler.

Det har også været fremme, at fængselsbetjentenes arbejdsvilkår er så ringe, at de bliver stressede og flygter fra jobbet, hvilket så bevirker, at der er endnu færre fængselsbetjente, og at det er svært at tiltrække nye kræfter.

De manglende fængselsbetjente går også udover de indsatte, og generelt også udover samfundet. Det er vigtigt, at en indsat bliver resocialiseret, og når de skal have rimelige forhold, adgang til uddannelse, er det ikke for at de skal ”leve et liv i luksus”, men for at de ikke kommer ud og bliver recidivister og begynder på forbrydelser lige med det samme. Det gør de, hvis ikke de har fået en viden i fængslet om, hvorledes det er man bør opføre sig i et samfund.

De nye fængsler, der bliver bygget, kræver også at der tilkommer fængselsbetjente, der får den fornødne tid til at være kriminalforsorgs-medarbejdere.

Foretræde for Folketingets Retsudvalg

I denne anledning var en lille delegation fra Helsinki-Komiteens bestyrelse i foretræde for Folketingets Retsudvalg den 29. april, hvor vi ville påpege nogle af de punkter, som nu er nævnt. Det var, hvad man kan kalde en spøjs oplevelse.

Fhv. statsadvokat Birgitte Vestberg og Jytte Lindgård deltog. Den tidl. direktør for kriminalforsorgen William Rentzmann skulle også have været med, men blev forhindret, fordi mødedatoen blev ændret. Velkomsten bestod i, at udvalgets formand kort understregede, at vi havde 15 minutter, og det var inklusive vore bemærkninger, og de spørgsmål, der ville blive stillet.

Vi skar derfor begge to vore bemærkninger ned, således at der var mulighed for, at retsudvalgets medlemmer kunne stille spørgsmål; men det gjorde de ikke, så hele seancen tog 8, måske 9 minutter.

Alt dette ville vi gerne have understreget med eksempler for Folketingets Retsudvalg, men det lykkedes desværre ikke.

Behov for en samlet plan, der omfatter hele straffesagskæden!

I løbet af det seneste halve år er der indgået et politiforlig (december 2020), der tilfører midler til politi- og anklagemyndighed, men det har foreløbig ikke udmøntet sig i stillingsopslag for anklagere.

Domstolene har netop – efter folkemødet – fået tilført ekstra stillinger, og det er jo også nødvendigt, hvis anklagerne producerer flere anklageskrifter. Der er også vedtaget ændringer i retsplejeloven, der forbedrer muligheden for, at retten kan behandle en sag, selv om den tiltalte udebliver.

Nyhedsbrevet udgives af Den Danske Helsinki-Komité for Menneskerettigheder, som er en uafhængig frivillig organisation, der arbejder for styrkelse af demokrati, menneskerettigheder og mindretalsbeskyttelse i OSCE-regionen. Redaktion: Philip Maschke, Hanne Severinsen og Karsten Fledelius (ansvarlig overfor presseloven). Tlf. +45 3391 8118 – e-mail: main@helsinki-komiteen.dk – hjemmeside: www.helsinkicommittee.dk

Det er alt sammen gode enkeltinitiativer, men der er behov for en samlet plan, der omfatter hele straffesagskæden.

På kort sigt må der udpeges ekstra advokater og ansættes ekstra anklagere til at møde i straffesager, ikke mindst i såkaldte mindre sager og lade dem køre ugens 7 dage samt ekstra dommere (dommerfuldmægtige).

Det har været foreslået at ansætte pensionerede anklagere, jf. Domstolsstyrelsens brug af pensionerede dommere, da sagsbunkerne steg efter domstolsreformen i 2007. Også tidligere pensionerede dommere kunne indtræde som fuldmægtige, hvad der kan lade sig gøre efter debatten om aldersgrænsen for dommere på 70 år.

Dertil kommer, at politikere burde tænke sig bedre om, før end der kræves længere straffe uden grundlag i forskning om, hvorvidt yderligere straf nedsætter ønsket om at begå kriminalitet eller gør borgeren til en bedre borger efter 4 år i fængsel i stedet for to år.

På langt sigt er genbrug af tidligere initiativer ikke nok. Der er brug for nytænkning. Nu må politikerne op af starthullerne!

Helsinki-Komiteen på Folkemødet 2021

Af Karsten Fledelius

Som altid er folkemødet på Bornholm et sted, hvor uforudsete ting kan ske. Noget man overværer, mens man egentlig ventede på noget andet, kan give uforudset inspiration.

Sådan var det også på dette års højt usædvanlige Folkemøde, trods de besværlige Corona-relaterede restriktioner, arrangører og deltagere var underkastet. I hvert fald for de 12 medlemmer af Helsinki-Komiteen, som deltog i de forskellige aktiviteter, vi havde mulighed for, trods de kraftige indskrænkninger.

Torsdag eftermiddag stod Hanne Severinsen, Birgitte Vestberg, Karsten Fledelius og Helle Vallø på Scene 4 for at drøfte "Nye sikkerhedspolitiske alliancer – et blik mod Østersøområdet", efterfulgt af en drøftelse af sikkerhedsperspektiverne på Arktis, med bl.a. Bertel Haarder som formand for Nordisk Råd. Hvor Haarder understregede vigtigheden af et tillids- og respektfuldt samarbejde mellem rigsfællesskabets parter over for de nye sikkerhedsmæssige udfordringer i Arktis, kom vi ind på de samarbejds mønstre, som har udviklet sig mellem Danmark og Baltikum,

Hanne Severinsen har ordet mellem Helle Vallø (tv.) og Birgitte Vestberg (th.)

Polen og Ukraine under indtryk af krisen i Belarus, hvis strategiske betydning og tilhørsforhold til Østersøregionen vi understregede aktualiteten af. Samtidig understregede vi de interne problemer for retsforholdene i Polen og Ukraine, hvor især de første er en udfordring til EU-samarbejdet.

Vort sigte med drøftelsen var at understrege nødvendigheden af at fastholde opmærksomheden på hele Østersøregionen som en central både sikkerhedsmæssig og menneskeretslig udfordring til dansk udenrigspolitik og europæisk samarbejde.

En uventet opfølgning på vor behandling af Belarus-problematikken, herunder vigtigheden af at tage landets etniske, sproglige, kulturelle og historiske identitet alvorlig som selvstændig europæisk nation, fulgte lørdag formiddag på Scene 11, "International Scene" under overskriften "Demokrati under pres: fokus på demokratiets tilstand, Danmark i FN og det internationale samfunds rolle i at støtte demokratiet". Den annoncerede indleder, Jeppe Kofod, havde måttet melde afbud, men det gav på den anden side mere tid til direkte video-kontakt med Belarus-præsidentkandidat og -oppositionsleder Sviatlana Tsikhanouskaja, fint modereret af Charlotte Flindt Pedersen, Udenrigspolitisk Selskab. Vi fik drøftet den seneste udvikling, herunder skueprocessen mod den unge journalist, som med sin russiske kæreste er blevet taget til fange, da Belarus-militærfly tvang et europæisk rutefly på vej fra Athen til Vilnius til at lande i Minsk. Sviatlana Tsikhanouskaja ser nu internationale sanktioner mod Lukasjenka-styret og dets støtter som den eneste relevante mulighed for at støtte kampen for demokrati og menneskerettigheder i Belarus. Emnet kom således helt til at dominere denne del af demokrati-debatten på Folkemødet.

Den forudgående diskussion, som jeg fik lejlighed til at deltage i, havde oprindeligt titlen "Fordi kvinder hører til i demokratiet", men kom lidt uventet til at fokusere på de voldsomme og vulgære angreb, kvindelige politikere ofte udsættes for på de sociale medier. Det folketingsmedlem, som deltog i panelet, var Rosa Lund fra Enhedslisten, og det var ganske chokerende, hvad hun er blevet udsat for. Hendes og partiets modtræk har været at danne en baggrundsgruppe, som registrerer og derefter følger op på utilbørlige angreb – af de mildere angreb, Rosa Lund nævnte, var ønsket om, at hun vil dø en langsom død af kræft!

Rosa Lund understregede vigtigheden af, at man som udsat for sådanne angreb ikke må stå alene, men får støtte fra sit bagland. Hun suppleredes af en forsker i medievidenskab fra Københavns Universitet, Maia Kahlke Lorentzen, som i 2019 på Informations Forlag sammen med et par medforfattere udgav bogen "Kan trold tæmmes? Trolling og debatkultur i den digitale tidsalder" – en bog rig på eksempler på, hvad der kan ske, men også hvad der kan gøres for at bekæmpe det desværre udbredte fænomen – ikke uventet måtte panelet konkludere, at kvinder i politik er særlig udsat for "virtuel vold", trusler og tilsvining, ofte af direkte strafbar art.

I øvrigt var Helsinki-Komiteens medlemmer aktive på miljøkutteren "Anton" i Allinge havn, som CISU igen i år havde gjort til sin base på Folkemødet. Vi havde her hele tre timer til rådighed fredag eftermiddag:

Første time drejede sig om Retssamfund under pres i Danmark, herunder hvad der var kommet ud af vore to bestyrelsesmedlemmers, Jytte Lindgårds og Birgitte Vestbergs, foretræde for Folketingets Retsudvalg.

I den anden time drøftedes, med Lena Jørgensen som moderator, og med indslag på video med Hanne Juncker fra Europarådet/GRECO i Strasbourg, den høje grænse for anonyme bidrag til partier og politikere, som igen og igen er blevet kritiseret fra Europarådets

Karsten Fledelius har ordet

side. Vi havde hertil inviteret retsordfører for Dansk Folkeparti Peter Skaarup, som tilsluttede sig kritikken af de største danske partiers uvillighed til at ændre på anonymitetsgrænserne – herom mere separat.

Den tredje time med Kim Jensen, CISU, som moderator var centreret om vore projekter i Belarus og Ukraine, især det netop afsluttede samarbejdsprojekt med organisationen Vostok SOS i det krophærgede Øst-Ukraine ved Hanne Severinsen og Carl Erik Foverskov, og om Religions- og ytringsfrihed ved Helle Vallø og Karsten Fledelius med særligt henblik på det endnu ikke fremsatte lovforslag om krav om oversættelse af prædikener på andre sprog end dansk og dets problematiske karakter i forhold til både konventioner og Grundloven.

Som helhed var deltagerne enige om, at det i høj grad havde givet mening at være med på Folkemødet i år, og at samarbejdet med CISU havde været frugtbart, både facilitetsmæssigt og i kraft af de kontakter med andre medlems-NGO'er, som fulgte før og efter vore præsentationer.

Konference om Konflikten i Øst-Ukraine

Af Carl Erik Foverskov

Den 20. maj afholdt FN-forbundets Freds- og Konfliktløsningsudvalg sammen med Den danske Helsinki-Komité en konference i Fællessalen på Christiansborg om Konflikten i Øst-Ukraine. Corona-restriktionerne var jo stadig gældende, så det var indtil sidste øjeblik et spørgsmål om konferencen overhovedet kunne finde sted. Dels var problemet, hvor mange tilhørere, der kunne være, dels om vores oplægsholdere fra Ukraine overhovedet kunne komme ind i Danmark. Det lykkedes heldigvis. Vi fik mulighed for at afholde konferencen i Fællessalen med et loft på 50 tilhørere.

Der var velkomst fra vores vært i Folketinget, Michael Aastrup Jensen, MF(V), som talte om den ”glemte” konflikt, som det desværre var svært at se en løsning på, men han håbede på, at Europarådet kunne komme til at spille en rolle som mægler, Michael er formand for Europarådets Monitoreringskomité for Ukraine. Der var også velkomst fra formanden for FN-forbundets Freds- og Konfliktløsningsudvalg, Finn Reske Nielsen, som udtrykte ønsket om, at FN kunne få en rolle som mægler i konflikten.

*Julia Samokvalova taler i Fællessalen
den 20. maj 2021*

Første oplægsholder var Matilde Kimer, Danmarks Radios korrespondent for Rusland og Ukraine, som fortalte om konfliktens udvikling fra den orange revolution i 2004 over omvæltningen i 2014 til i dag. Oprøret på Krim og i Øst-Ukraine i 2014 fra en russisk orienteret befolkning i disse områder og støttet med propaganda og militær hjælp fra Rusland. I det øvrige Ukraine har konflikterne betydet en samling om ukrainsk nationalitet og vestlig orientering. Der er ikke nogen politisk løsning lige nu, måske internationale fredsbevarende styrker ville kunne skabe afspænding.

Derefter talte Claus Mathiesen, Forsvarsakademiet, om den militære del af konflikten, den russiske indgriben og om Minsk-aftalerne. Nu en blanding af skyttegravskrig og

hybridkrig. Ukraine lægger større og større vægt på en NATO-associering, men det er uacceptabelt for Rusland, som ønsker et garanteret neutralt Ukraine. Konflikten vil desværre nok fortsætte som en fastfrosset konflikt en rum tid endnu.

Næste taler var Lars Fredensborg, tidligere OSCE-observatør i Øst-Ukraine. OSCE Special Monitoring Mission er den største OSCE mission, på plads siden 2014. Frontlinjen har ligget fast siden 2017. Der er skyttegravsstillinger som ved Første Verdenskrig og store problemer med efterladte miner. Civilbefolkningen har mange og store problemer, især i grænseområdet, men også inde i de besatte områder. Der kan observeres tilbagetrækning af tunge våben. Fredensborg gav interessante indblik i livet i grænseområdet, i Luhansk Folkerepublikken og i OSCEs arbejde.

Dernæst talte Julia Samokhvalova, udsending fra Den danske Helsinki-Komité til vores projektpartner, *Vostok-SOS*. Ledsaget af sine talrige dokumenterende slides fortalte Julia om vilkårene for civilbefolkningen i grænseområderne og i de besatte områder. Det er næsten kun de gamle, som er tilbage, store dele af den arbejdsdygtige del af befolkningen er flygtet til Ukraine eller Rusland. Udgangsforbud om natten. I praksis sker der en voksende integration med Rusland: rublen som valuta, russisk uddannelsessystem, mulighed for at få russisk pas, deltagelse i russiske valg. Pro-ukrainske borgere har måttet flygte eller er blevet fængslet. Store begrænsninger i mulighederne for at rejse frem og tilbage til Ukraine. Ukraines regering gør nu meget for at hjælpe internt fordrevne fra løsrivelsesrepublikkerne og for at integrere dem. Løsningsmulighederne for konflikten virker langt væk, og en mulig reintegration af områderne vurderes at ville tage mindst 25 år fra nu af.

Den sidste taler var Oleksandra Dvoretzka fra *Vostok-SOS*, selv flygtning fra de besatte områder. Under konflikten er 13.000 personer fra begge sider blevet dræbt, 24.000 sårede, og 1,4 mio. internt fordrevne, mere end 8.000 ulovligt frihedsberøvede og udsat for tortur. I de besatte områder er der ingen rettigheder, og børn og unge bliver påvirket med militær propaganda i skoler og universiteter.

Konflikten i Ukraine er en konflikt ved Europas østligste grænse, dette er Ruslands krig mod demokratiske værdier og menneskerettigheder. Ikke kun de besatte områder i Ukraine, men også det russiske folk har brug for at blive sat fri.

Det var efter min vurdering en meget interessant og vellykket konference, og de tilbagemeldinger, jeg har fået fra deltagerne, bekræfter dette.

En stor tak til CISU (Civilsamfund i udvikling) for finansiering af denne konference, og for Helsinki-Komiteens samarbejdsprojekt med *Vostok-SOS* i det hele taget.

Fra venstre mod højre Matilde Kimer, Julia Samokhvalova, Oleksandra Dvoretzka og tolk i Fællessalen den 20. maj

Moniteringsrejse til det østlige Ukraine

Af Carl Erik Foverskov

Carl Erik Foverskov og Julia Samokvalova på konferencen i Severodonetsk

I anden uge af juni var Hanne Severinsen og undertegnede i Ukraine i forbindelse med Helsinki-Komiteens CISU-finansierede projekt med den ukrainske NGO *Vostok-SOS* (Øst-SOS: hjælp til Østukraine). Projektet omhandler menneskeretsundervisning i skoler i Luhansk-regionen. Rejsens formål var dels afsluttende monitorering af projektet, dels aktiv deltagelse i projektets afsluttende konference for lærere og skoleledere. Konferencen fandt sted i byen Severodonetsk i den ukrainsk-styrede del af Luhansk Oblast.

Vi var i Severodonetsk to dage, den første dag mødtes vi med projektets ledere, og vi var rundt i byen og omeg-

nen for at mødes med den lokale befolkning. Vi havde naturligvis også et hjerteligt gensyn med vores udstationerede projektleder, Julia Samokhvalova.

Anden dag var dagen for konferencen, som fandt sted i et hotel i centrum af Severodonetsk med ca. 70 deltagere. Efter diverse velkomsthilsener holdt Hanne og jeg et oplæg, dels om den danske tradition med folkehøjskoler, og dels om det danske skolesystem. Begge oplæg blev modtaget med stor interesse. Det næste programpunkt var en paneldebat med bl.a. den ukrainske ombudsmand for undervisningssektoren, en repræsentant fra Amnesty International, en repræsentant fra den ukrainske organisation for skole-forældre om beskyttelse af børns rettigheder i undervisningsinstitutioner og en repræsentant fra det ukrainske undervisningsministerium om inkluderende undervisning.

I den sidste del af konferencen blev deltagerne delt op i 7 grupper, som arbejdede individuelt med konferencens emner og derefter præsenterede deres resultater mundtligt og på flipover for alle deltagere.

De deltagere, vi talte med, gav udtryk for at de havde haft stort udbytte af konferencen, og af projektet som helhed.

Indtryk fra Severodonetsk, Øst-Ukraine

Af Hanne Severinsen

Severodonetsk er en typisk sovjet-by fra 1930erne - oprindelig bygget op omkring en kæmpestor petrokemisk fabrik. Byen ligger 30 km. fra fronten, der efter syv års krig har udviklet sig til en fikseret udgave af Første Verdenskrigs skyttegrave med skudvekslinger, snigskytter, miner og granater.

Mange af de unge er søgt vestpå. Mange ældre er blevet – og dertil er kommet internt fordrevne fra Krim og oprørsrepublikkerne. Vi besøgte en nedbrændt, næsten ødelagt by - ikke på grund af krigen – men fordi egnen sidste år - oveni de andre ulykker – havde været hærget af tørke, så de mindste

gnister havde antændt talrige brande.

Faldende indtægter, pensioner, der mister værdi på grund af inflation, krigstræthed, ængstelse for slægtninge bag fronten – problemer har området rigeligt af.

Derfor var det så opløftende at være i dette problemfyldte område og se, hvor optagede de var af at diskutere, hvordan de kan komme videre. Det var spændende at høre diskussionerne om, hvordan de

kunne komme bort fra fortidens autoritære, frygt-baserede sovjetiske skole-system og få opbygget en skole med eleverne i centrum, hvor man lærer at samtale om at takle problemerne og lærer at klare sig i fremtidens samfund.

Der var samlet skolefolk fra hele den del af Luhansk, som

rigeligt af i Ukraines 30-årige historie. Så projekterne, de havde gang i, var om demokrati og menneskerettigheder *i praksis*. Om hvad man gør, når man står i dilemmaer med f.eks. forsømte hjem og elever, der har mistet troen på, at uddannelse kan betale sig.

Demokrati er ikke noget, man bare deklarerer. Man skal ikke tro, at man kan komme fra Vesteuropa med en færdig opskrift. Der blev uddelt præmier til de af deltagerne, der havde gennemført de bedste projekter ved at omsætte idealerne om demokrati og menneskerettigheder til noget, der virkede – eller ikke virkede – i det praktiske skoleliv.

Jeg har altid været imponeret over det aktive ukrainske civilsamfund., som især er præget af stærke kvinder - nogle af dem, vi mødte ved konferencen. De har desværre bare hidtil ikke haft held til at påvirke opad i ukrainsk politik, der har været præget af personkampe og magtmisbrug.

Men selvom det ikke er let – så tror jeg på, at de er på vej.

var blevet tilbage på Ukrainsk side. Engagerede (mest) kvinder, der var begyndt at involvere sig i lokalpolitik efter kommunalreformerne, og som var ivrige efter at dele erfaringer.

De gav ikke særligt meget for reformer på papiret. Dem har de oplevet

Status 30 år efter – om betydningen af et ”Window of opportunity”

Af Hanne Severinsen

Vi nærmer os 30-årsdagen for opløsningen af Sovjetunionen. Den 23. august 1989 markerede de baltiske lande 50-årsdagen for den skændige Hitler-Stalinpagt ved at danne en menneskekæde ned gennem alle tre lande. Det satte lys på balternes folkelige oprør, som blev fulgt med meget stor sympati i Danmark (og den vestlige verden).

Vi var tre Folketingsmedlemmer som i 1991 var inviteret til at deltage i en parlamentarikerrejse gennem de tre lande for at deltage i kæden. Men da vi sad i flyvemaskinen til Tallinn den 21. august var vi næsten de eneste passagerer. For samme morgen var Gorbatjov sat i husarrest af kupmagere, der ville rulle udviklingen tilbage.

Den anspændte ankomst endte med en rejse gennem landene med en befrielsesfest i Vilnius den 23. august som en fantastisk afslutning. På vejen tilbage dagen efter, var der pludselig nye lande og grænser at passere.

De baltiske landes selvstændighed blev en folkesag herhjemme. De nordiske lande udnyttede momentum – i Danmark især personificeret af Uffe Ellemann og Hans Hækkerup. Det lykkedes landene at få sig haget fast i både NATO og EU lige før Putins magtovertagelse. Vi så og vi udnyttede dette korte ”window of opportunity”.

Så nemt er det ikke gået for de andre lande, der opstod ved Sovjetunionens opløsning.

Da Ukraine i 2004 fik sin Orange Revolution og alle kunne samles om EU som et fælles mål, var det for sent. Billederne af fredelige, orangeklædte ukrainere, der lyste op i et sneklædt Kyiv skabte stor sympati. Men vinduet var lukket, for i EU var man udvidelsestrætte. Og da de efter Euro-Maidan og Ruslands annekteringer samledes om at ville i Nato, var det umuligt på grund af konflikten i Øst.

Georgien var efter Rose-revolutionen i 2003 så klar til EU, at man begyndte at bruge Europarådets flag (som også er EUs flag) side om side med det georgiske. Men de nåede heller ikke at få momentum, selvom den fredelige magtovertagelse skabte sympati og gode TV-billeder. Ruslands besættelse af Abkhasien og Sydossetien udgør i dag en uoverstigelig barriere for både EU og NATO.

I dag er vi optaget af Belarus’ ulykkelige skæbne. Den folkelige vækkelse i forbindelse med valget i august 2020 har ført til et Lukasjenka-diktatur og undertrykkelsesapparat uden sidestykke – kun holdt oppe for lånte Putin-penge.

De mange fredelige demonstranter, især kvinder iklædt gamle rød/hvide Belarus-symboler, har skabt stor sympati og tilsvarende afsky for Lukasjenka-styrets brutale fremfærd. Men EU kan kun nølende blive enige om sanktioner, der er for svage og kommer for sent.

Opbrudsånden for 30 år siden, hvor alt pludselig kunne lade sig gøre, er desværre væk.

Af Birgitte Vestberg

Den Danske Helsinki-Komité har gennem en årrække fondsstøttet fulgt straffesager i bl.a. Ukraine, hvis der var formodning om, at tiltalte ikke fik en retfærdig rettergang. Det seneste eksempel er tiltalen mod tre personer, der nu er tiltalt for at have anbragt og udløst en bilbombe, der i sommeren 2016 dræbte den hviderussiske journalist Pavel Sheremet, som arbejdede i Ukraine.

Sagen fik en bemærkelsesværdig start, idet tre mistænkte i december 2019 blev vist i fjernsynet, hvor præsident Zelenskij sammen med indenrigsministeren og rigsadvokaten erklærede, at de var skyldige. De blev senere samme dag varetægtsfængslet, og indenrigsministeren arrangerede en afstemning på TV, hvor et flertal af seere stemte for, at de var skyldige. Under pressemødet tilkendegav præsidenten, at indenrigsministeren ville miste sin stilling, hvis ikke sagen blev opklaret.

Under mit besøg i Ukraine hos indenrigsministeren gennemgik en vicerigspolitichef beredvilligt beviserne i sagen, hvor det vigtigste var en video, der angiveligt viste to mistænkte på gerningsstedet, og en ”ganganalyse”, der passede på en af de mistænkte. Forsvarerne i sagen kunne dog på min forespørgsel oplyse, at de ikke kunne få udleveret den originale erklæring, men kun oversættelsen til ukrainsk, og de henviste til en række andre tilsidesættelser af reglerne om en retfærdig rettergang. Tiltale i sagen blev rejst i sommeren 2020, og siden har sagen ventet på, at retten skulle gennemgå sagen, og retten har efterhånden løsladt alle tre tiltalte.

Omkring årsskiftet 2020/2021 dukkede båndoptagelser, der anses for ægte, op, som de tydede på, at den hviderussiske efterretningstjeneste i 2012 planlagde at myrde Sheremet. Siden har præsidenten tilkendegivet, at indenrigsministeren nok må forlade sin post, da sagen ikke er opklaret.

De tiltaltes forsvarere har klaget til den Europæiske Menneskeretsdomstol, og Helsinki-Komiteen har henvendt sig til de danske delegerede i Europarådets Parlamentariske forsamling.

Sagen viser, at retsvæsenets uafhængighed er krænket ved præsidentens og andres udtalelser om skyldspørgsmålet, og truslen om, at den ansvarlige minister vil blive afskediget, hvis de mistænkte ikke bliver dømt. Forsvarernes rettigheder er krænket ved at blive nægtet adgang til den originale udgave af et væsentligt bilag, og endelig er sagen ikke fremmet med den fornødne hast.

OPSLAGSTAVLEN

Af Philip Maschke

Generalforsamling

Årets ordinære generalforsamling i Den Danske Helsinki-Komité for Menneskerettigheder afholdes onsdag den 8. september 2021 kl. 17.00 i København K.

OPSLAGSTAVLEN

Af Philip Maschke

EUN News

Udenrigsministeriets kontor for Europæisk Naboskab udgiver ca. 8 gange om året et udmærket nyhedsbrev, Danish Eastern Neighbourhood News, med nyheder om Danmarks samarbejde med regionen, dvs. staterne Ukraine, Belarus og Georgien m.fl.

Vi anbefaler gerne læserne at tegne abonnement på det gratis nyhedsbrev her:

<https://um.dk/en/danida-en/countries%20and%20regions/countries-regions/eu-neighbours/danish-eastern-neighbourhood-news/> (Eller alternativt www.um.dk > Danida > og søg på EUN News).

Udenrigsministeriets Naboskabskontor

sendte i maj måned udkast til de næste fire års strategi i høring: EUN Strategisk Ramme:

”Danmarks partnerskab med de Østlige Naboskabslande 2022-26”

Gå til www.um.dk og søg på ovenstående titel i søgefeltet, så finder man pdf filen.

Universal Periodic Review

Danmark var til UPR-eksamination i FNs menneskerettighedsudvalg i Genève den 6. maj. Altså hybridt, enkelte af de 117 stater, der gav Danmark anbefalinger, var fysisk til stede i salen, de fleste deltog virtuelt, herunder indledningsvis også udenrigsminister Jeppe Kofod. Synlige i år på selvstyreniveau var også Færøerne og Grønland.

Man må konstatere, at UPR-processen nu kører på skinner, Danmarks repræsentant, kontorchef Ulf Melgaard, havde set rekommandationerne forud og gav foreløbige svar inddelt i tre moduler.

Mange emner havde medlemsstaterne udvalgt fra den indsendte fællesrapport fra 26 NGO'er i Rådet for Menneskerettigheds UPR udvalg. Helsinki-Komiteens punkt om behov for større transparens ved partifinansiering havde ingen stat desværre ført videre.

Danmarks svar på hvilke anbefalinger, man vil acceptere at udføre eller at arbejde videre med skal indsendes den 5. juli 2021. Dette arbejde koordineres af Udenrigsministeriets kontor for folkeret og mennesket. Undervejs har 11 ministre og ministerier skullet tage stilling til anbefalingerne og svar.

To nye emner i UPR-sammenhæng er i år 1) ansvaret for klimaet og 2) virksomheders ansvar for menneskerettigheder i den samlede værdikæde – såvel bagud mod leverandører som fremad mod kunder og markeder. Væsentlig europæisk lovgivning er på vej i dette efterår. Bl.a. Amnesty International dækker dette emne.

Se bl.a. her: <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/DKIndex.aspx>

CBS News: Sådan har skyggebankerne udnyttet Covid-19

Ny forskning fra Copenhagen Business School har undersøgt, hvordan de underregulerede amerikanske “skyggebanker” – herunder kapitalfonde og hedgefonde – har investeret på måder, der genererer profit på andres ulykke, herunder frontpersonale, udsatte virksomheder og hårdt pressede sektorer. Lære mere her: cbs.dk/pressen/nyheder søg efter den 22/06/2021

Demokrati under pres:

Besøg <https://www.v-dem.net/en/>

Department of Political Science, University of Gothenburg, SE-40530 Gothenburg, Sweden, udgiver V-Dem: Global Standards, Local Knowledge, et værktøj til at måle demokrati.